

Fransk farvefantasi

Den unge og dristige Derain kører alene fra Paris i sin larmende automobil. Den mere satte og velovervejede Matisse tager med familien med tog sydpå. Rejsens mål er for dem begge det lille catalanske fiskerleje Collioure. I to sommermåneder skal de sammen og hver for sig skabe en række banebrydende malerier. De sprøjter farven på lærredet som en eksplosion, og de næsten sætter ild til vandet. På efterårsudstillingen i 1905 i Paris får det nye billedudtryk navnet fauvismen.

Den eventyrlige sommer i 1905 begyndte med, at Matisse søgte en hverdag med et enklere liv og et sted, hvor pengene strakte længere. Efter hans svigerindes råd vælger han det lille fiskerleje Collioure tæt ved den spanske grænse. Matisse og familie ankommer med tog fra Provence den 16. maj. Han arbejder godt og ihærdigt, som den systematiker han er, men har brug for at diskutere sine værker med kolleger, så han sender opfordringer til en håndfuld nære kolleger om at komme sydpå. Kun den 10 år yngre Derain vælger at takke ja, for også han føler sig ganske alene med sine idéer og ser endnu en gang frem til hjælp fra sin ældre kollega. Han kører fra Paris i egen bil og indlogerer sig den 4. juli på jernbanehotellet, samme sted som Matisse.

Ved ankomsten bliver han straks begejstret over den catalanske farvepragt: "Dette sted! Der er folk med solbrune ansigter, med kromgule, orange og brankede hudfarver. Der er blåligt sorte skæg. Der er kvinder med meget yndefulde bevægelser, med

sorte langærmede bluser, med kåber. Og så er der lertøj i rødt, grønt og gult, æsler, både med hvide sejl, brogede fiskerbåde. Og lyset, et klart gyldent lys, der fortrænger skyggerne. Alt hvad jeg har foretaget mig indtil nu, synes tåbeligt. Nu ophører kunsten med at være objektiv, nu bliver den ren og et billede på følelser".

Selv den mere kontrollerede Matisse er begejstret: "Vi var foran naturen som børn, og vi lod vores temperamenter tale uden begrænsninger. Jeg lod alle principper bag mig og malede blot, som jeg følte - kun farver".

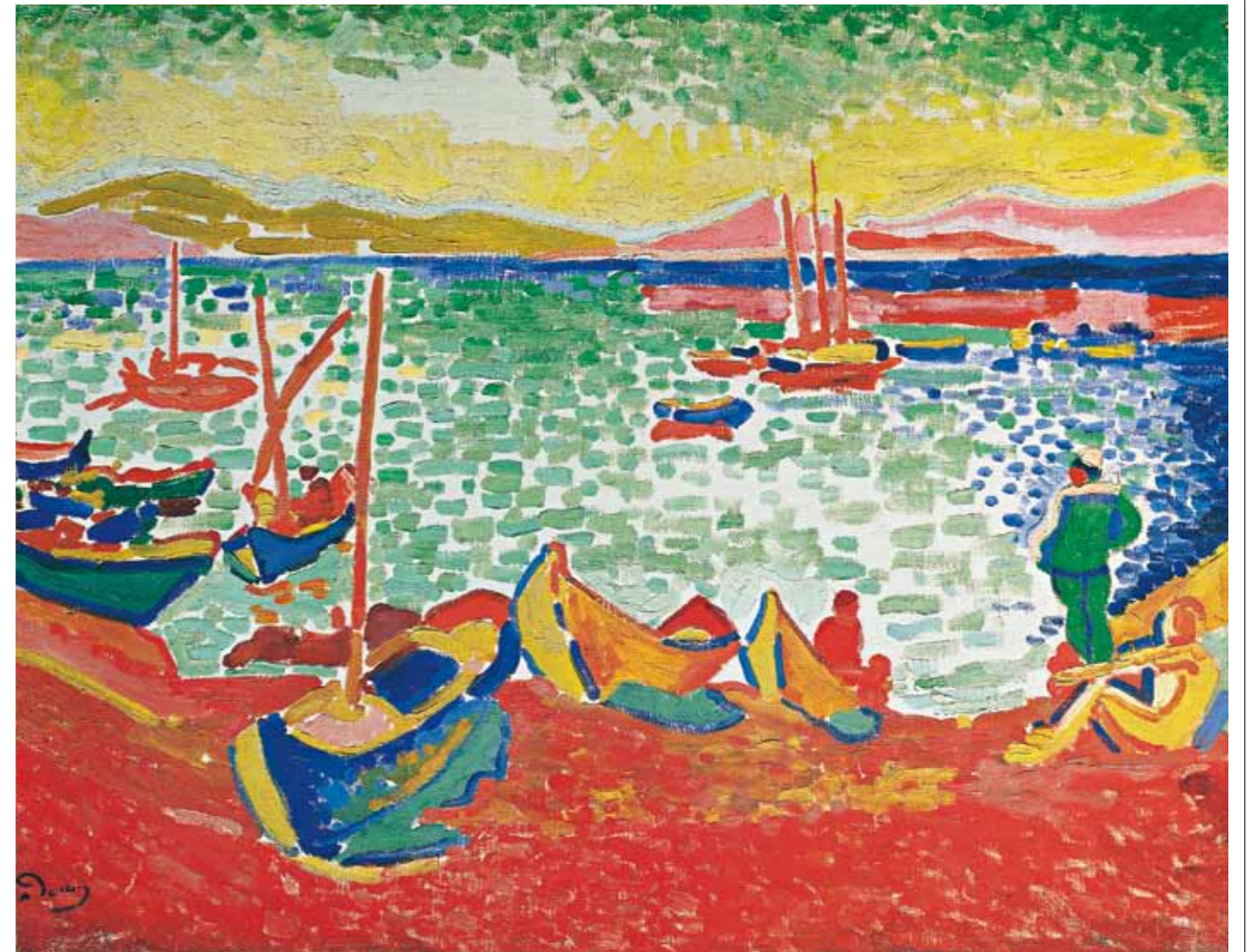
Farve frem for form

Sommerens to måneder blev brugt flittigt, ofte side om side foran samme motiv. Gensidigt omtalte de hinanden som et farveri og som en, der bare lader farven sprøjte ud af tuben.

De vælger farver, som har et afsæt i deres her-og-nu følelser og stemninger, det være sig overdrevent kraftige eller endog helt ver-

densfjerne. Om himlen er grøn eller havet rødt, det gør ikke noget, hvis blot kunstneren in situ oplever naturen som sådan. For farven virker alene i kraft af den intensitet, hvormed kunstneren smører den ud på lærrede - farven har forrang for formen og øjets virkelighed. Og motivet har som sådan ingen interesse, den er kun et middel; det egentlige, det næsten eksistentielle valg, er at finde i den situation, der bedst kan fremkalde eller gengive kunstnerens følelse. Motivet ligger ikke foran lærredet, men bag kunstneren. Deres afgørende stilbrud er et markant farvel til impressionisternes sarte skønhed og et inspirerende goddag til modernismen, hvor former og farver begynder at leve deres eget liv. De uventede kombinationer og særegne farvelægninger giver et overdrevent, til tider næsten forvrænget, billede af naturen - den ser ikke længere ud, som vi plejer at opfatte dem. Maleriet ligner ikke noget.

Derain forlader Collioure den 24. august, Matisse den 2. september, og derefter ar-»

Om himlen er grøn eller havet rødt, det gør ikke noget, hvis blot kunstneren in situ oplever naturen som sådan.
André Derain, Bâteaux dans le Port de Collioure/ Både i Collioure, 1905 / Louisiana. © André Derain/billedkunst.dk

Foto af dagens havnemiljø.

"I dag godt hundrede år senere kan man ikke undgå at blive grebet af deres fascination af den lokale farvepragt. De små fiskerbåde ligger der stadig, solen er lige stærk og havet lige reflekterende, men måske er persongalleriet mere turistpræget."

Tage i Collioure, Henri Matisse, Olie på lærred, 60 x 73 cm, The State Hermitage Museum. © Succession H. Matisse/billedkunst.dk 2010.
Matisse og Derain hentede stor inspiration i Collioure til deres farvefyldte, ekspressive malerier, der startede stilartern fauvisme i 1905.

» bejder de aldrig mere sammen. Derain drager til London, hvor han fortsat lader den fauvistiske energi og poesi folde sig ud i fuldt flor. Og selv om deres kolleger Maurice de Vlaminck og Albert Marquet m.fl. også hengiver sig til de stærke rene farver, så bliver fauvismen aldrig en egentlig bevægelse – der mangler ganske enkelt et samlende manifest og kunstteoretiske skrifter. Derimod bliver den et af flere afsæt til ekspresionismen.

En blændende klatmaler

På Efterårsudstillingen i Paris vakte deres billeder opstandelse, for aldrig havde man set noget lignende: At lade skyggens farve fremstå lige så klart som farven i de solbeskinnede felter, at anbringe farvepletter side om side som uformede og ufærdige farvefelter og at erstatte fine penselsstrøg med mere rå og kompakte strøg var uhørt. Men måske mest af alt vakte deres forvrængning af farver og former bestyrtelse. Deres ver-

den var ikke, som de fleste så den, og slet ikke som borgerskabet foretrak den - men som den enkelte kunstner oplevede den. Det skulle vække opsigt, og eksempelvis blev Derain omtalt som en blændende klatmaler, en farvens håndværker, en børneværelse maler. En skandaleombrust berømmelse var hjemme for de to provokatører, og køberne meldte sig i stor tal. Blandt de mest aktive var to amerikanere i Paris, Gertrude og Sarah Stein.

Overalt på kontinentet spredte det nye kunstneriske budskab sig: Verden var ikke en objektiv konstant, men en personlig oplevelse. Vel bemærkede man i Paris, hvad der rørte sig andre steder, men det var Paris, der satte den kunstneriske dagsorden, og som alle bøjede sig for. Derfor var det Matisses og Dérains værker, som fik en kunsthistorisk ophøjet plads med en generalmæssig betegnelse, som dybest set ikke var til stede. Som så ofte var det ikke kunstnerne, der gav deres værker et fælles navn,

Fauvismen

Kun to år levede fauvismen som en genre, for den var for kunstnerne kun et forbigående fænomen. Fauvismen var 1900-tallets første avantgardebevægelse og satte afgørende spor i århundredets malerkunst ved at lede frem til nye kunstneriske udtryk med ekspresionismen og kubismen som direkte arvtager. Henri Matisse (1869-1954) og Andre Derain (1880-1954) var bannerførerne.

endsige kategoriserede deres værker som en genre. Konkret skete det på Efterårsudstillingen, hvor en kunstkritiker spontant udbrød: Donatellos klassiske skulptur blandt de malende vilddyr! Det franske ord for vilddyr er 'fauve'.

Og langsomt gled deres prægning, men samtidig ret så dekorative udtryksform over i den ekspresionistiske -isme, som især udfoldede sig i Frankrig og i Tyskland. Men i virkeligheden tog det vilde - i form af en nærmest neurotisk utilpassethed sin begyndelse år forud. Van Gogh med sit værelse i Arles (1888) og Gauguin med motiverne fra Tahiti (1891-93) samt Edvard Munch med Skriget (1893) var blandt forløberne.

De danske vilde

Vil man opleve Matisse og Derain på stedet, kan man i Collioure træde i deres fodspor og gå turen langs havnen, hvor reproduktioner af en snes malerier viser vejen, Le chemin du Fauvisme. Her stod de, sammen

Værd at vide

Derain rejser fra Collioure med 30 lærreder og et utal af tegninger og skitser. Matisse frembringer 15 malerier, 40 akvareller og 100 skitser.

Matisse møder under opholdet i Collioure billedhuggeren Aristide Maillol i Banyuls. De forbliver venner livet igennem og mødtes hyppigt i Banyuls og Paris.

I 2005, 100 året for den store sommer, holdtes der i Collioure og Céret mindeudstillinger for de to kunstnere. Et pragtværk i form af et samlende katalog 'Matisse-Dérain/ Collioure 1905, un été fauve' udgives på Gallimard. Fås kun med fransk tekst.

I caféen på Hôtel Templier i Collioure er væggene overfyldt med malerier og tegninger. Mange er af lokale kunstnere, som ejerne gennem årene har købt, en del er af i dag verdenskendte kunstnere som Picasso og Dufy, der for et kunstværk har fået overnatning og spisning mv.

Den franske kunstsamler Ambroise Vollard, der lancerede avantgarden ved århundredets begyndelse, købte Derains maleri 'Træerne i Collioure'. Men ved Vollards død i 1939 forsvandt det sammen med hundredvis af tilsvarende avantgarde værker af Picasso, Degas og Matisse m.fl. 40 år senere dukkede det op og blev solgt på Sothebys auktion i Paris.

Forklaring: Da Frankrig bliver besat, frygter Vollard for sine værker og overgiver dem derfor til en nær bekendt, der dog må flygte fra Paris; han tager værkerne med til Jugoslavien og anbringer dem i en bankboks. Snart bliver han dog af nazisterne sendt i kz-lejr, hvor han omkommer, og ingen ved om værkerne i bankens boks. Først da banken beslutter at åbne boksen, kommer skatten for dagen.

og hver for sig, det malede de. I dag godt hundrede år senere kan man ikke undgå at blive grebet af deres fascination af den lokale farvepragt. De små fiskerbåde ligger der stadig, solen er lige stærk og havet lige reflekterende, men måske er persongalleriet mere turistpræget.

På allernærmeste hold kunne man i foråret opleve den fantastiske farvepragt på Louisianas udstilling 'Farven i kunsten' med Matisse og Derain samt en række andre toneangivende kunstnere. Fortællingen om farvens mål, middel og mirakel for kunstnerne og den moderne kunsts udvikling er mere end spændende. Og det kan stærkt anbefales at studere det flotte katalog, som Louisiana udgav i forbindelse med udstillingen.

Pragtværker af Matisse og Derain finder vi også på museerne Ordrupgaard og Statens Museum for Kunst.

I Danmark kom der ikke nogen direkte generalmæssig opfølgning på det fauvistiske

udtryk, selv om en række kunstnere, bl.a. Sigurd Swane, inspireredes. Den danske modernismes Karl Isakson, Harald Gierding og Edvard Weie har ligeledes tydelige prægninger fra deres franske kolleger. Med i rækken hører også J. F. Willumsen, der i sine storladne naturskildringer og Jens Søndergård i de vel mere dekorative flader lader farvekræfterne tale deres markante sprog; sidstnævnte brugte selv udtrykket 'farvekraft af helvede til'. Og op i 1980'erne får oliemaleriet med kradse farver endnu en renæssance, og udtrykket 'de vilde' vinder indpas i præsentationen af en række banebrydende unge kunstnere som eksempelvis Kehnet Nielsen, Nina Steen-Knudsen og Gunnar Møller. Også de vilde maleres ideolog, som han ofte præsenteres, Claus Carstensen må nævnes. ■